

MADDE YAYIMLANDIKTAN
SONRA GELEN DOKÜMAN

Orhan
150042

Beylikten Devlete:

Orhan Gazi Devrinde Kurumlaşmanın Boyutları*

Babası Osman'ın yaşlılığında beyliğin başına geçen Orhan, 1326'da Bursa'yı fethetti. Osman Bey zamanında, önce vesayet altındaki Selçuklular vasıtasıyla sonra da valileri aracılığıyla İlhanlılara tâbi bir beylik konumunda olan Osmanlılar, Bursa gibi önemli bir kentin fethinin ardından Anadolu'da İlhanlı hakimiyetinin önce fiilen iyice gevşemesi (1328) ve ardından son hükümdar Ebu Said Bahadır Han'ın ölümüyle (1335) tamamen ortadan kalkması sayesinde bağımsızlıklarını perçinlediler.

Orhan Gazi döneminde İznik'in alınması, diğer beylikler aleyhine sınırların genişletilmesi, Bizans'ın ve Balkanlardaki devlet ve prensliklerin iç işlerine müdahale yoluyla Rumeli'ye geçiş ve Balkanlardaki sınırların genişletilmesi gibi siyasî gelişmelerin yanında devletin kurumlaşmasında atılan adımlar da çok dikkati çekicidir. Osmanlı topraklarında ilk medresenin açılmasında yaya ve müsellemler teşkilatının kurulmasına, timar sistemi ve tahrir uygulamasından divanın ve bürokrasinin gelişmesine kadar bir dizi husus söz konusudur. Ele geçirilen toprakların idarî taksimatı ve bu çerçevede I. Murad'ın başa geçmesiyle Rumeli beylerbeyliğinin kurulması, Osmanlıların devlet teşkilatlanması ve yönetim anlayışı bakımından değerlendirilmeyi hak eden özelliklere sahiptir.

*Bu makale, Kocaeli Büyükşehir Belediyesi tarafından düzenlenen "Uluslararası Orhan Gazi ve Kocaeli Tarihi-Kültürü Sempozyumu-V" (9-11 Mart 2018)'na sunulan bildirinin gözden geçirilmiş halidir.

58-73

İlhak edilen beyliklerden veya Anadolu içlerinden gelen ulema ve ümeranın kurumlaşma sürecindeki katkı ve etkileri olmuştur. Anadolu Selçuklu devlet kurumlarının, İlhanlı devlet sisteminin Osmanlıların kurumlaşmasına katkıları ve yakın ilişkide bulunan Bizans'ın bu kurumlaşma sürecindeki etkileri tartışılan konulardır. Osmanlıların uçtaki konumu, onların iç kesimlerden gelen ümera ve ulemadan yararlanmalarının yanında zaman içerisinde Bizans ve Balkan devletlerinden mühtedi veya devşirme devlet adamlarını da istihdam etmişlerdir. Uçların siyasî açıdan olduğu kadar kültürel açıdan da geçişken ve hareketli yapısı Osmanlıları ve uçtaki diğer beylikleri etkileyen faktörlerin başında gelmiştir.

Alpler'in/Gaziler'in Uc Beyliğinden Devlete

Osman Gazi ve arkadaşlarının Koyunhisarı muharebesi sonrasındaki faaliyetlerine baktığımızda İznik'in yanında Bursa ve İzmit gibi yörenin önemli kentlerinin çevrelenmesine yönelik bir strateji çerçevesinde hareket edildiği izlenimi doğmaktadır. Bunlardan Bursa, o zaman çevrenin ticarî ve sosyal bakımdan en büyük ve en gelişmiş şehri idi. Surları sağlam olduğundan önce çevresindeki kaleler zapt edilerek şehir abluka altına alındı.¹

1321'de Bizans'ta iç savaş başlamış ve bu da Osman Bey'e daha rahat hareket etme imkânı vermiştir. Onun ölümünü müteakip beyliğin başına geçen oğlu Orhan Bursa'yı kuşatmış ve almıştır (1326); Orhan, daha sonra burasını başkenti haline getirdi. Osmanlı kaynaklarına göre, bu sırada Akçakoca ve Gazi Abdurrahman ise Kandıra ve Karamürsel'i ve Kartal civarındaki Aydos ve Samandıra kalelerini alarak sınırları İstanbul'a doğru genişlettiler. Gerçekten de Osman Gazi'nin silah arkadaşlarından Akça Koca, Abdurrahman Gazi, Konur Alp, Turgut Alp, Aykut Alp ve Samsa Çavuş kendilerine bağlı kuvvetlerle savaflara katılmışlar ve Bizans toprakla-

1- Bu konuda bkz. Halil İnalçık, "Osman Gazi'nin İznik (Nicae) Kuşatması ve Bafeus Savaşı", *Söğüt'ten İstanbul'a-Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu Üzerine Tartışmalar*, der. Oktay Özel-Mehmet Öz, İmge Kitabevi, Ankara, 2015, 3. Bs. (ilk basım 2000), s. 301-339.